

Sanja Šehović Pavić*¹

PRAVNI OKVIR KOJIM JE REGULISAN PROBLEM MALOLJETNIČKE DELINKVENCIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

Sažetak

Krivična djela koja počine maloljetne osobe nazivaju se maloljetničkom delinkvencijom. Pod maloljetničkom delinkvencijom podrazumijevamo nedruštveno i protivpravno ponašanje osobe koja je u razvojnom periodu, koje je odraz poremećenog biološkog, psihološkog i socijalnog razvoja. Takav oblik ponašanja je opasna i složena socio-patološka pojava. Maloljetnička delinkvencija ukazuje na činjenicu da je društvo sa svojim institucijama propustilo reagovati na signale koje je mlada osoba slala porodici, školi, vršnjacima. Kriminalitet maloljetnika u Bosni i Hercegovini predstavlja važan društveni problem, a naročito su naglašeni trendovi maloljetnih delinkvenata mlađih od 14 godina, udruživanje maloljetnika u organizovane grupe, kojima je svrha činjenje krivičnih dijela. U porastu je broj teških krivičnih dijela počinjenih od strane maloljetnika, a recidivizam je i više nego očigledan. Zbog toga se u ovom radu nastojao dati kratak osvrt na propise i institucionalne mehanizme koji tretiraju pojavu maloljetničkog prestupništva.

Ključne riječi: maloljetnik, delikvencija, krivično djelo.

---

¹ Mr.sc., stručna savjetnica za provođenje propisa u Upravi za indirektno oporezivanje BiH.

UVOD

Kršenje društveno prihvatljivih normi od strane maloljetnika najčešće nastaje kao posljedica niza unutrašnjih i vanjskih faktora, kojima će u ovom radu biti posvećena posebna pažnja, a neki od njih su rizici vezani uz porodicu, školu, neposredno okruženje, kao i revolt prema postojećem stanju u društvu i neslaganje sa nametnutim obrascima ponašanja. Bosanskohercegovačko društvo je zbog dugogodišnje ekonomске i političke krize posebno ugroženo i pogodno za porast maloljetničkog kriminaliteta. Pored toga, u BiH odvija se čitav niz procesa karakterističnih za zemlje u tranziciji, koji na direktni ili indirektni način znatno utiču na živote maloljetnika, a samim tim i na njihovo ponašanje.² Maloljetnici predstavljaju najosjetljiviju društvenu skupinu, koja je najteže pogodjena krizom društvene zajednice. Zbog toga je sistem krivičnog pravosuđa za maloljetne osobe potrebno zasebno posmatrati i analizirati, posebno imajući u vidu da ovaj sistem prepoznaće maloljetnike kao žrtve, uzimajući u obzir da im nedostaje potrebna zrelost.

U BiH broj maloljetnih počinilaca krivičnih djela nije zanemariv, raste stopa recidivizma i primjetno je sve češća pojava udruživanja maloljetnih počinilaca krivičnih djela sa punoljetnim izvršiocima. Predstavnici institucija uzrok problema nalaze u nepostojanju adekvatnih smještajnih kapaciteta u vidu kazneno- popravnih zavoda za maloljetnike, međutim brojna istraživanja pokazuju da kazneno- popravne institucije za maloljetnike svakako ne ostvaruju svrhu tretmana maloljetnika.³ Osim navedenog, značajan problem predstavlja i razuđenost krivičnog zakonodavstva, koje je u ovoj oblasti još uvijek regulisano na četiri zakonodavna nivoa,⁴ što u konačnici dovodi do neujednačenog i

2 „Strategija protiv maloljetničkog prestupništva u BiH“, 2006, strana 3.,

3 „Smjernice za prikupljanje podataka u oblasti maloljetničkog prestupništva u Bosni i Hercegovini“, 2015. godine, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Sarajevo, 2015., strana 6., www.mhrr.gov.ba/ljudska_prava/djeca_bih/Smjernice%20za%20prikupljanje%20podataka%20u%20oblasti%20maloljetnickog%20prestupnistva%20BiH.pdf, (03.02.2020.)

4 Krivični zakon BiH („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 3/2003, 32/2003 - ispr., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015 i 35/2018)- Glava X, Zakon o krivičnom postupku BiH („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 3/2003, 32/2003 - ispr, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - dr. zakon, 93/2009, 72/2013 i 65/2018)- Glava XXVI, Krivični zakon FBiH („Sl. novine FBiH“ broj 36/03)- glava X, Zakon o krivičnom postupku FBiH („službene novine FBiH“ broj 35/03, izmjene i dopune br. 37/03; 6/03; 78/04; 28/05; 55/06; 27/07; 53/07; 9/09), - glava XXVII, Krivični zakon RS („Službeni glasnik RS“ broj 73/10) – glava VI, Zakon o krivičnom postupku RS („Sl. glasnik RS“ broj: 53/2012, 91/2017 i 66/2018) , Krivični zakon Brčko Distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, br. 33/2013 - prečišćen tekst, 47/2014 - ispravka 26/2016, 13/2017 i 50/2018), Zakon o krivičnom postupku Brčko Distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH“ broj 34/13, 27/14, 3/19, 16/20), Zakon o zaštiti i

PRAVNI OKVIR KOJIM JE REGULISAN PROBLEM MALOLJETNIČKE DELINKVENCIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

---

neravnopravnog položaja maloljetnika u sukobu sa zakonom. Zakonodavni okvir maloljetničkog pravosuđa u BiH čine krivični zakoni i zakoni o krivičnom postupku BiH, Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta BiH, a danas možemo govoriti i o Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku na entitetskim nivoima i nivou Brčko Distrikta BiH. Pored navedenih, pravni okvir za ovu oblast u BiH dopunjaju i zakonske odredbe o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata, zaštite porodica sa djecom, kao i zakoni o socijalnoj zaštiti.⁵

Usvajanje Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta⁶ (u daljem tekstu: Konvencija) od strane nadležnih institucija u BiH označilo je novu etapu razvoja maloljetničkog pravosuđa u našoj zemlji, međutim situacija je i dalje složena. Konvencija je usvojila standarde i univerzalne principe i zahtjeva kvalitetniji odnos prema djeci jer djecu uvodi kao subjekte međunarodnog prava. Dodatno, međunarodni okvir za maloljetničko pravosuđe u BiH čine: Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za administraciju pravosudnog sistema za maloljetne prestupnike – Pekinška pravila (1985)⁷, Smjernice Ujedinjenih nacija za prevenciju maloljetničke delinkvencije - Rijadske smjernice (1990)⁸, Pravila Ujedinjenih nacija o zaštiti maloljetnika lišenih slobode - JDL (1990)⁹, Smjernice za djelovanje prema djeci u sistemu krivičnog pravosuđa - Bečke smjernice (1997)¹⁰, Standardna minimalna pravila za tretman zatvorenika¹¹, Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za alternativne kaznene mjere - Tokijska

---

postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku („Sl.glasnik RS“ broj 13/10, 61/13), Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku „Sl.glasnik BD BiH, broj 44/11), Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku („Sl. novine FBiH“ broj 7/14).

5 „Smjernice za prikupljanje podataka u oblasti maloljetničkog prestupništva u Bosni i Hercegovini“, op.cit., strana 7.

6 (eng. United Nations Convention on the Rights of the Child), Konvencija je usvojena od strane Generalne skupštine UN-a dana 20.11.1989. godine, a stupila je na snagu 02.09.1990. godine. Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravima djeteta, Skupština SFRJ, Međunarodni ugovori 15/90. Bosna i Hercegovina je članica Konvencije po osnovu sukcije od 01.09.1993. godine.

7 „Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za administraciju pravosudnog sistema za maloljetnike- Pekinška pravila“, Generalna skupština UN-a, Rezolucija 40/33, 29.11.1985. godine.

8 „Smjernice Ujedinjenih nacija za prevenciju maloljetničke delinkvencije- Rijadske smjernice“, Generalna skupština UN-a, Rezolucija 45/112, 14.12.1990.

9 „Pravila Ujedinjenih nacija o zaštiti maloljetnika lišenih slobode“, Generalna skupština UN-a, Rezolucija 45/113, 14.12.1990.

10 „Smjernice za djelovanje prema djeci u sistemu krivičnog pravosuđa- Bečke smjernice“, preporučene od strane Ekonomsko socijalnog vijeća, Rezolucija 1997/30, 21.07.1997.

11 „Standardna minimalna pravila za tretman zatvorenika“, Prvi Kongres Ujedinjenih nacija za prevenciju krivičnih djela i tretman počinitelja, odobreno od strane Ekonomsko socijalnog vijeća, Rezolucija 663 C, 31.07.1957. i 2076, 13.05.1977.

---

pravila (1990)¹².

Pomenuti dokumenti predstavljaju međunarodne norme, principe i procedure, te kao takvi nisu obavezujući za države, ali u svakom slučaju isti su izvor dobre prakse, mogu proizvesti određene pravne efekte i čine dobru osnovu za usmjeravanje, razumijevanje i tumačenje pravnih akata, te je stoga poželjna njihova primjena kod uređenja maloljetničkog pravosuđa.

Za maloljetničko pravosuđe važni su i drugi međunarodni dokumenti za opću primjenu ljudskih prava, kao što su Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948)¹³, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966)¹⁴, kao i Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (1950)¹⁵. Osim navedenog, o pravima maloljetnika u sukobu sa zakonom govori i Preporuka Vijeća Europe br. R (87) 20 o odgovoru društva na maloljetničko prestupništvo.¹⁶

Kada je u pitanju krivični postupak koji se provodi prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela, bitno je istaći da su ključni elementi za pošteno i pravično suđenje ustanovljeni članom 40. UN Konvencije i pravilom 7. Standardnih minimalnih pravila UN-a za maloljetničko pravosuđe (*Pekinška pravila*), koji propisuju minimalna prava djece i maloljetnika koja treba poštivati u svim fazama krivičnog postupka, a to su: pravo da se djetetu jasno kaže zbog čega se optužuje, pravo da se ne izjašnjava (da se brani šutnjom), pravo da se smatra nevinim (pretpostavka nevinosti), pravo da mu se priznanje ne iznuđuje silom, pravo na pravnu pomoć u pripremi za sudski postupak, pravo na prisustvo roditelja ili staratelja, pravo na djelotvoran pravni lijek, pravo na provođenje postupka "bez odlaganja", pravo na unakrsno ispitivanje svjedoka druge strane

---

12 „Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za alternativne mjere- Tokijska pravila“, Generalna skupština UN-a, Rezolucija 45/110, 14.12.1990.

13 „Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima“ Generalna skupština UN-a, Rezolucija 217 A, 10.12.1948.

14 „Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima“ Generalnaskupština UN-a, Rezolucija 2200A, 16.12.1966., stupio na snagu 23.03.1976.

15 „Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda“, članice Vijeća Europe, Protokoli broj 11 i 14, dopunjeno Protokolima broj 1, 4, 6, 7, 12, 13 i 16, 04.11.1950., stupila na snagu 1953.

16 Pored navedenih, u ovoj oblasti značajni su i sljedeći dokumenti: Minimalna pravila UN-a za zaštitu maloljetnika lišenih slobode- Havanska pravila (1990), Evropska konvencija o izvršenju prava djeteta (1996), Preporuka Vijeća Europe o društvenim reakcijama na maloljetničku delinkvenciju (CE R(87) 20 iz 1987), Evropska pravila o društvenim sankcijama i mjerama (CE 92(16) iz 1992), Preporuka savjeta Evrope o društvenim reakcijama na prestupništvo mladih u pogledu onih osoba koje dolaze iz porodica migranata (CE R(88) 6 iz 1988), Preporuka Savjeta Evrope o poravnanju u krivičnim postupcima (CE R(99) 19 iz 1999), preporuka Vijeća Evrope o novim načinima postupanja sa maloljetničkom delinkvencijom i ulogom maloljetničkog pravosuđa (REC(2008) 11), Preporuka vijeća Evrope o pravilima za maloljetne počinitelje krivičnih djela koji podliježu sankcijama i mjerama (REC (2008) 11), Smjernice Vijeća Evrope o pravosuđu prilagođenom djeci (2010)

i dovođenje i saslušavanje sopstvenih svjedoka pod jednakim uslovima.¹⁷ Ova prava, odnosno međunarodni standardi u cijelosti su pretočeni u nove Zakone o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u BiH.

Važno je napomenuti da je cilj ovog rada da ukaže na činjenicu da problem maloljetničke delinkvencije nije zanemariv i iziskuje uključivanje svih relevantnih institucija u svrhu njegove prevencije. S obzirom da maloljetnici predstavljaju najosjetljiviju kategoriju društva, upravo su oni najviše pogođeni postojećom krizom u društvu, zbog čega se u ovom radu nastoji nastojti utvrditi kakav je položaj maloljetnika u sukobu sa zakonom prema krivičnom zakonodavstvu BiH, ukazujući na specifične odredbe koje se primjenjuju u postupku prema maloljetnicima, a posebno su naglašeni nedostaci tog postupka. Posebna pažnja je posvećena faktorima rizika koji dovode do porasta maloljetničke delinkvencije, čijom se analizom nastojalo doprinijeti boljem razumijevanju položaja djece i maloljetnika unutar sistema maloljetničkog prestupništva, ali i istaknuti koje je promjene potrebno napraviti u smislu zakonskog i institucionalnog položaja maloljetnika u BiH u svrhu uspješnijeg rješavanja ovog problema.

1. POJAM MALOLJETNIČKE DELINKVENCIJE

U literaturi koja se bavi fenomenom devijantnog ponašanja maloljetnika i maloljetničke delinkvencije upotrebljava se više različitih termina i definicija. Danas je u upotrebi najčešće prisutna sintagma „*društveno neprihvatljivo ponašanje mladih*“, koja podrazumijeva sva atipična ponašanja mladih u okviru jedne društvene zajednice. U literaturi koja se bavi ovom oblašću različiti termini kao što su: društvena neprilagođenost, loše društveno ponašanje, društveno neprihvatljivo ponašanje mladih, prestupničko ponašanje mladih, antidruštveno ponašanje mladih, itd., imaju za cilj izbjegavanje stigmatizacije djeteta. Istovremeno svaki od navedenih termina u većoj ili manjoj mjeri podrazumijeva različite oblike poremećaja u ponašanju maloljetne osobe.¹⁸ Učestala je i primjena termina maloljetnika koji su u sukobu sa zakonom. Pod tim se podrazumijeva maloljetnik koji vrši krivična djela.

S tim u vezi potrebno je naglasiti da se o maloljetničkom prestupništvu ili maloljetničkoj delinkvenciji može govoriti na dva načina:

a) u užim okvirima, kada se pod maloljetničkim prestupništvom podrazumijevaju samo krivična djela koja vrše maloljetnici, dakle iz tog pojma su isključena sva druga ponašanja maloljetnika koja su neprihvatljiva, ali nisu kažnjiva;

b) pored ovog postoji i shvatanje u širem smislu kada se pod maloljetničkim

---

17 Konvencija, član 40.

18 M. Miković, „*Maloljetnička delikvencija i socijalni rad*“, Magistrat, Sarajevo, 2004., 41. i 42

prestupništvom podrazumijevaju sve te pomenute kategorije.¹⁹

Koliko god različiti pristupi nastoje izbjegavati stigmatizaciju djece mlađe od 18 godina, krivična zakonodavstva različitih zemalja, uključujući i BiH, prave dobnu podjelu, prema kojoj se ova populacija dijeli na tri grupe:

- djeca²⁰;
- mlađi maloljetnici, 14-16 godina;
- stariji maloljetnici, 16-18 godina²¹.

Krivična djela koja počine maloljetne osobe najčešće se nazivaju maloljetničkom delinkvencijom. Pojam delinkvencija obuhvata teže oblike asocijalnog i kriminalnog ponašanja kao što je: krađa, pljačka, namjerno izazivanje štete, požara, huliganstvo itd.

Prema užem shvatanju maloljetničkom delinkvencijom smatraju se sva ponašanja koja predstavljaju krivična djela. Pobornici ovog shvatanja smatraju da maloljetnička delinkvencija mora biti definisana zakonom i svesti se na krivična djela bez svodenja na psihološke aspekte.²²

Prema širem shvatanju, na kojem se inače ne bazira maloljetničko krivično pravosuđe, pod maloljetničkom delinkvencijom smatraju se svi oblici poremećaja u ponašanju maloljetnika, odnosno svako ponašanje maloljetnika kojim se krše legalne i društvene norme, ali koje nije zakonski inkriminisano.²³

Prema savremenim shvatanjima, koji su prisutni i u već pominjanim međunarodnim dokumentima u oblasti rada sa djecom, maloljetničko prestupništvo je svako ponašanje pojedinca ili grupe mlađih koje je društveno neprihvatljivo, tačnije svako ponašanje kojim se krše pravne ili moralne norme nekog društva i koje kad je vidljivo izaziva spontano ili organizovano društveno reagovanje u namjeri da se zaštite društvena dobra i vrijednosti, a i sami akteri takvog ponašanja.²⁴ Naglašavajući najbolji interes maloljetnika i vodeći računa o tome da se svaka mjera koja predstavlja odgovor na maloljetničko prestupništvo bude srazmjerna okolnostima koje se tiču maloljetnika,²⁵ ne uzima se u obzir samo težina prestupa nego se cijeni i ličnost i druge karakteristike maloljetnika.²⁶

19 K. Filipčić, „*Dealing with juvenile delinquents in Slovenia*“, Pravni fakultet u Ljubljani, 2000., 167. i 168.

20 Član 1. stav (13) Krivičnog zakona BiH („Sl.glasnik BiH“ broj: 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15 i 35/18)

21 Član 3. stav (1) i (2) Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u Krivičnom postupku („Sl.novine FBiH“ broj 7/14)

22 T. Bujanović, „*Uzroci, uslovi i fenomen devijantnog ponašanja maloljetnika*“, diplomski-specijalistički rad, Banja Luka, 2007. godina, str. 15.

23 Ibid, strana 15. i 16.

24 Ž. Jašović, „*Kriminologija maloljetničke delikvencije*“, Naučna knjiga, Beograd, 1983., 61.

25 Standardna minimalna pravila UN-a za primjenu sudskih postupaka prema maloljetnicima: pravilo broj 5.1.

26 J. Kosović, sutkinja općinskog suda Sarajevo, Javna rasprava o prijedlogu zakona o maloljetnim

2. FAKTORI RIZIKA KOJI UTIČU NA PORAST MALOLJETNIČKE DELINKVENCIJE

U cilju prevencije maloljetničkog prestupništva potrebno je analizirati uzroke koji dovode do ove pojave. Kompleksnost uzroka tj. *faktora rizika* i njihov uticaj na gotovo sve segmente života mlađih zahtjevaju sveobuhvatne analize, koje nadilaze mogućnosti ovog rada, ali će u radu biti prikazan kratak osvrt na faktore koji najviše doprinose porastu stope maloljetničke delinkvencije u BiH. Shvatanje faktora rizika i neposrednih uzroka može doprinijeti boljem razumijevanju položaja maloljetnika unutar sistema maloljetničkog prestupništva, ali i ukazati na praznine i potrebe za poboljšanjima određenih dijelova sistema, te prepoznati koje su prioritetne preventivne akcije neophodne.²⁷

Bosanskohercegovačko društvo poznaje brojne faktore rizika koji mogu dovesti mlade do raznih oblika društveno neprihvatljivog ponašanja, pa i dolaska u sukob sa zakonom. Kao faktore rizika, treba imati u vidu i kvalitet zdravstvene i socijalne zaštite, porast prometa narkotika, te rizike vezane za porodicu, školu, neposredno okruženje mlađih i djece, kao i neka obilježja samih adolescenata (emocionalna i socijalna nezrelost, niska tolerancija na frustraciju, slaba socijalna prilagodljivost, potreba za dokazivanjem uz negativnu identifikaciju itd.).²⁸ Kada se govori o uzrocima delinkventnog ponašanje djece i mlađih potrebno je imati na umu da je riječ o skupu brojnih i kompleksnih međusobno isprepletenih fenomena. Ti su uzroci mnogostruki, uslovljeni prije svega psihološkim faktorima razvoja mlađe ličnosti i socijalnim faktorima nedostatka vaspitanja, odnosno vaspitne zapuštenosti. Maloljetni delinkventi se od odraslih razlikuju po stepenu fizičke i psihičke razvijenosti i emocionalne zrelosti. Njihova kriminalna aktivnost nije posljedica čvrste volje i zrelog razmišljanja.

Najčešća i najednostavnija podjela uzroka poremećaja u ponašanju mlađih je podjela na unutrašnje (*subjektivno- psihološke*) i vanjske (*socio-kulturalne*) uzroke. Prema ovoj klasifikaciji unutrašnji uzroci vezani su za ličnost maloljetnog delinkventa, teškoće i probleme u njegovom sazrijevanju, koji uključuju neadekvatne životne vještine, nedostatak samokontrole, nisko samopoštovanje i samouvjerenost, emocionalne i psihološke probleme i antisocijalna ponašanja. U spoljne uzroke maloljetničke delinkvencije ubrajamo društveno-prirodne faktore, kao što su ekonomske prilike, siromaštvo nezaposlenost, porodica, škola, način

---

počinjocima krivičnih dijela i krivično pravnoj zaštiti djece i maloljetnika u organizaciji Ustavno-pravne komisije doma naroda i Ustavno- pravne komisije predstavničkog dona Parlamentarne skupštine BiH, održane 16.12.2008. godine, Sarajevo, www.parlament.ba/data/dokumenti/javne-rasprave/20266_rasprava.pdf, (20.02.2020.)

27 Akcioni plan za implementaciju "Strategije protiv maloljetničkog prestupništva za BiH" u Kantonu Sarajevo, www.propisi.ks.gov.ba/sites/propisi.ks.gov.ba/files/akcioni_plan_2014-16_0.pdf (28.04.2020.).

28 Strategija protiv maloljetničkog prestupništva u BiH, op.cit., 4.

---

korištenja slobodnog vremena, uticaja masovnih medija i slično.²⁹

3. POLOŽAJ MALOLJETNIKA U KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU BIH

U BiH je položaj maloljetnika u sukobu sa zakonom u principu regulisan općim krivičnim zakonodavstvom, ali se ova materija može pronaći i u odredbama drugih zakona, što će biti pomenuto u nastavku. Krivično zakonodavstvo u ovoj oblasti je regulisano na četiri zakonodavna nivoa i predviđa široku lepezu sankcija koje se mogu izreći maloljetnim počiniocima krivičnih djela. Značajan korak ka uspostavljanju jedinstvenog sistema tretmana maloljetnika u krivičnom postupku učinjen je usvajanjem Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku na entitetskim nivoima i novu Brčko Distrikta BiH.³⁰ Iako na teritoriji BiH položaj maloljetnika koji su u sukobu sa zakonom još uvijek nije ujednačen, donošenjem pomenutih zakona pokazana je spremnost zakonodavnih tijela da savremenim pristupom reaguju na maloljetnike u sukobu sa zakonom, te u svoje zakonodavstvo ugrade standarde i preporuke određene međunarodnim dokumentima.³¹ Smatra se da su pomenuti zakoni primarni pravni izvori u oblasti postupanja prema maloljetnicima u sukobu sa zakonom, dok se u krivičnim postupcima prema maloljetnicima primjenjuju i drugi opći principi i instituti krivičnog prava, ukoliko nisu u suprotnosti sa pomenutim zakonima o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. Dakle, pored navedenih zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, normativnu osnovu uređenja krivičnopravnog statusa maloljetnika u BiH čine Krivični zakon BiH, krivični zakoni na entitetskim i nivou Brčko Distrikta BiH, Zakoni o krivičnom postupku, Zakoni o izvršenju krivičnih sankcija i drugi podzakonski propisi iz ove oblasti.

Glavne karakteristike domaćeg maloljetničkog pravosuđa su to što je u principu isključena krivična odgovornost maloljetnih učinitelja krivičnih djela mlađih od 14 godina, tj. djece, primat među krivičnim sankcijama imaju vaspitne mjere i vaspitne preporuke, organi krivičnog pravosuđa imaju široka diskreciona ovlaštenja, u krivičnim postupcima prema maloljetnicima, princip korisnosti ima veći primat od principa pravičnosti.³²

---

29 Bujanović, Tamara, op.cit., str.19.

30 Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku („Sl.glasnik RS“ broj 13/10, 61/13), Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku „Sl.glasnik BD BiH, broj 44/11), Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku („Sl. novine FBiH“ broj 7/14).

31 „Analiza stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u BiH“, Sarajevo 2016., Institutacija ombudsmana za ljudska prava BiH, strana 16, www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2016100610154998bos.pdf (10.01.2020.)

32 B. Petrović, D. Jovašević, „Krivično pravo Bosne i Hercegovine Opći dio“, Pravni fakultet

U skladu sa međunarodnim standardima reforma je u krivično zakonodavstvo BiH, pored već postojećih sankcija za maloljetnike (*vaspitnih mjerai maloljetničkog zatvora*) unijela i specifične alternativne mjere tj. vaspitne preporuke,³³¹¹ kao i potpuno novi institut „*policajskog upozorenja*“, uveden zakonima o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. Osnovna svrha ovih alternativnih mjera, pored one definisane krivičnim zakonima, je jačanje ličnosti maloljetnika i odvraćanje od ponovnog izvršenja krivičnih dijela i izbjegavanje ili preusmjeravanje krivičnog postupka prema maloljetnicima ka vansudskim mehanizmima rješavanja maloljetničkog kriminaliteta. Ovaj vid reagovanja na maloljetnički kriminalitet ima mnoštvo benefita, a između ostalog njime se izbjegavaju negativni efekti koje vođenje krivičnog postupka može imati na maloljetnika, reduciraju se efekti stigmatizacije i etiketiranja, postiže se efikasna strategija reagovanja na maloljetničko prestupništvo putem humanijih i blažih društvenih reakcija, ali i rasterećuju se kapaciteti krivičnog pravosuđa, te se na ekonomičniji i efikasniji način ostvaruje sama svrha krivičnih sankcija.³⁴

Važno je napomenuti da je domaći sistem zaštite prava maloljetnika u sukobu sa zakonom usklađen sa savremenim naučnim i stručnim saznanjima, koja su sadržana u međunarodnim preporukama i smjernicama. Naime, međunarodni standardi usmjeravaju države da razmatraju rješavanje slučajeva maloljetničke delinkvencije izvan okvira formalne krivične procedure, uz garanciju poštivanja ljudskih prava, kada god je to moguće.³⁵ Slijedom toga, domaće zakonodavstvo također nastoji osigurati najbolju zaštitu djece i mladih, te su glavni ciljevi pružanje zaštite i pomoći, vršenje nadzora, stručno osposobljavanje i razvijanje lične odgovornosti mladih³⁶.

Domaće krivično zakonodastvo u ovoj oblasti, slijedeći odredbe međunarodnih standarda, prevashodno Konvencije o pravima djeteta, nastoji postići ciljeve kojima će biti uspostavljen pravedniji i humaniji sistem pravosuđa za maloljetnike, pa se osnovano može tvrditi da je BiH maloljetničko pravosuđe zasnovano na sljedećim postulatima:

Primarni cilj je prevencija maloljetničkog prestupništva;

Zaštita prava djeteta i najboljeg interesa djeteta;

Primjena principa restorativnog pravosuđa težeći da uspostavi ravnotežu u situaciji narušenoj krivičnim djelom ili sukobom, umjesto jednostavnog izricanja

---

Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2005., 357.

33 ¹¹ KZ FBIH, čl. 80-83.

34 Lj.Radulović, „*Maloljetničko krivično pravo*“, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2010., str 78

35 Naučna monografija „*Uticaj različitih konteksta socijalizacije na razvoj maloljetničke delinkvencije u postratnoj Bosni i Hercegovini*“, Univerzitet u Tuzli, Tuzla, decembar 2015. godine, 64.

36 T. Bubalović, „*Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine*“, Federalno ministarstvo pravde FBiH, Sarajevo, 2003.

---

kazne za počinjeno krivično djelo;

Izricanje kazne maloljetničkog zatvora posljednja raspoloživa mjera u najkraćem mogućem trajanju, uzimajući pritom u obzir učinke na žrtvu i zajednicu.³⁷

Ipak, bez obzira na usklađenost domaćih propisa sa međunarodnim standardima u oblasti maloljetničkog pravosuđa, najveći pomak je učinjen usvajanjem pomenutih zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, kojim su po prvi put objedinjeni materijalni, procesni i izvršni aspekt u oblasti maloljetničkog pravosuđa. Polazna tačka ovih zakona je da se u reakciji na maloljetničko prestupništvo treba kretati od lakših mjera prema težim, s ciljem da maloljetnik preuzme odgovornost za ono što je učinio i shvati značaj svojih postupaka, te da se nakon prevaspitanja vrati u društvo kao njegov koristan član.³⁸

3.1. MATERIJALNI ASPEKT MALOLJETNIČKOG PRAVOSUĐA

Krivični zakoni u BiH koji reguliraju ovu oblast propisuju pravila o odgojnim preporukama, odgojnim mjerama i kažnjavanju maloljetnika. Predviđena su dva oblika reagiranja na krivična djela koja učine maloljetnici i to primjena *vaspitnih preporuka* i primjena *krivičnih sankcija*.

Vaspitne preporuke ne predstavljaju krivične sankcije, nego alternativne krivičnopravne mjere koje se izriču maloljetnim učiniteljima krivičnih djela.³⁹ Vaspitne preporuke mogu biti primjenjene prema maloljetniku koji je počinio krivično djelo kažnjivo novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine, pod uslovom da maloljetnik prizna krivično djelo i pokaže spremnost za pomirenje sa oštećenim.⁴⁰ Ove mjere imaju dvojako određenu svrhu i to da se ne pokreće krivični postupak prema maloljetnom počiniocu lakšeg krivičnog djela i da se primjenom ovih mjera utiče na maloljetnika da ubuduće ne čini krivična djela.⁴¹ Krivični zakon poznaje nekoliko vaspitnih preporuka, koje može izreći nadležni tužilac ili sudija za maloljetnike, a to su:

izvinjenje oštećenom,

naknada štete,

rad za korist humanitarnih organizacija ili lokalne zajednice,

redovno pohađanje škole,

---

37 Naučna monografija, op.cit., str. 65.

38 „Mogući problemi u primjeni novog Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku FBiH“, Tužilaštvo FBiH, federalna Tužiteljica Jasna Šećanac, Sarajevo maj 2013. godine, 7.

39 Petrović, Jovašević, op. cit., 358.

40 KZFBiH, član 73.

41 KZ BiH član 77.

prihvatanje odgovarajućeg zaposlenja,
smještaj u drugu porodicu, dom ili ustanovu,
liječenje u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi,
posjećivanje vaspitnih, obrazovnih, psiholoških i drugih savjetovališta.⁴²

Bez obzira da li vaspitne preporuke izriče nadležni tužilac ili sudija za maloljetnike, oni su pri izboru vrste preporuke obavezni da razmotre sveukupne interes maloljetnika, ali i oštećenog, te da posebno vode računa o tome da se izrečenom vaspitnom preporukom ne dovede u pitanje redovno školovanje maloljetnika ili njegova rad.⁴³ U procesu primjene ovih alternativnih mjer, pored maloljetnika učestvuju i roditelji, usvojilac, staratelj i centri za socijalni rad kao svojevrsni predstavnici društvene zajednice. Pored toga, uvođenjem ovih vaspitnih preporuka, oštećeni preuzima aktivniju ulogu u realizaciji ovih mera kažnjavanja. Vaspitne preporuke imaju potencijal da omoguće maloljetniku da preuzme konstruktivnu ulogu u društvu preuzimanjem potpune odgovornosti za ono što je uradio, kroz upoznavanje žrtve i spoznavanje cjelokupnih posljedica djela koje je počinio, te omogućavanjem izmirenja sa žrtvom i uspostavom narušenog socijalnog mira. Dakle, primarni cilj alternativnih mjer je da se postigne rehabilitacija i reintegracija maloljetnika i da se time dugoročno utiče na zaštitu i sigurnost zajednice. Važno je napomenuti da odgojne preporuke mogu trajati najduže godinu dana i u toku njihovog izvršavanja se mogu zamjeniti drugom preporukom ili ukinuti.⁴⁴ Dakle, na osnovu naprijed izloženog možemo zaključiti da vaspitne preporuke imaju mnogo sličnosti sa krivičnim sankcijama, obzirom da i jedne i druge mјere moraju biti propisane zakonom, primjenjuju se isključivo prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela, za koje se utvrdi postojanje krivnje, njima se ograničavaju ili oduzimaju određena prava i slobode, odnosno izražava se socijalno-etički prijekor. Nasuprot tome, razlike koje su uočljive između vaspitnih preporuka i krivičnih sankcija su te da alternativne mјere predstavljaju svojevrsne mјere izbjegavanja krivičnog postupka, njihova primjena se temelji na principima dobrovoljnosti i participativnosti maloljetnika, te ih pored suda mogu izricati i ovlaštene službene osobe, kao i nadležni tužitelj.

Osim vaspitnih preporuka krivično zakonodavstvo BiH predviđa i krivične sankcije prema maloljetnicima i to *vaspitne mјere*⁴⁵ i određene *mјere sigurnosti*, dok se starijem maloljetniku izuzetno može izreći i *kazna maloljetničkog zatvora*.⁴⁶ Svrha ovih mjer je da se pružanjem zaštite i pomoći maloljetnim počiniocima krivičnih djela, nadzorom nad njima, njihovim stručnim osposobljavanjem

---

42 Ibid, član 78..

43 Petrović Jovašević, op.cit., 359.

44 KZ BiH, član 79., stav 2 i 3.

45 Članovi 82-92 KZ BiH; članovi 71-81 KZ RS; članovi 86-96 KZ BD, članovi 86-96 KZ FBiH.

46 Član 93. KZFBiH.

i razvijanjem njihove lične odgovornosti, obezbjedi njihovo vaspitanje, prevaspitanje i pravilan razvoj. Pored toga, svrha kazne maloljetničkog zatvora je poseban uticaj na maloljetnog počinioca da ubuduće ne čini krivična djela, kao i na druge maloljetnike da ne čine krivična djela.⁴⁷ Krivični zakon BiH poznae nekoliko vaspitnih mјera, koje se mogu izreći mlađim i starijim maloljetnicima i to:

Disciplinske mјere, koje se mogu izreći maloljetnom počiniocu krivičnog djela kojem nije potrebno izreći trajnije mјere vaspitanja i prevaspitanja, naročito ako nije učinio krivično djelo iz nepromišljenosti ili lakomislenosti. Ovdje spadaju: mјera upućivanja u disciplinski centar za maloljetnike, mјere pojačanog nadzora od strane roditelja, usvojitelja ili staratelja, u drugoj porodici ili od strane nadležnog organa socijalne zaštite i zavodske mјere upućivanja u vaspitnu ustanovu, vaspitno popravni dom ili drugu ustanovu za osposobljavanje.⁴⁸

Mјere pojačanog nadzora i izriču se maloljetnom počiniocu krivičnog djela koje treba izreći trajnije mјere vaspitanja, prevaspitanja ili liječenja uz odgovarajući nadzor, a nije potrebno njegovo potpuno odvajanje iz dotadašnje sredine.

Zavodske mјere izriču se maloljetnom počiniocu krivičnog djela kojem treba izreći trajnije mјere vaspitanja, prevaspitanja ili liječenja uz njegovo potpuno odvajanje iz dotadašnje sredine. Zavodske mјere ne mogu trajati duže od pet godina.⁴⁹

Pri izboru vaspitne mјere sud će uzeti u obzir godine života maloljetnika, stepen njegove duševne razvijenosti, njegova psihička svojstva, njegove sklonosti, pobude iz kojih je počinio krivično djelo, dotadašnje vaspitanje, sredinu i prilike u kojima je živio, težinu krivičnog djela, te da li mu je ranije bila izrečena vaspitna mјera ili kazna i sve druge okolnosti koje mogu biti od uticaja na izricanje vaspitne mјere.⁵⁰

Kada je u pitanju kazna maloljetničkog zatvora potrebno je istaći da je to posebna mјera lišenja slobode, slična kazni zatvora za punoljetne učinioce krivičnog djela, ali po ciljevima koje treba da postigne ona je bliža vaspitnim mjerama. Maloljetnički zatvor ima nekoliko karakteristika: a) to je sankcija kojom se ostvaruju ciljevi specijalne i generalne prevencije, b) uslovi za izricanje maloljetničkog zatvora su učinjeno krivično djelo i krivična odgovornost učinioca, c) maloljetnički zatvor se odmjerava po posebnim pravilima, među kojima prioritetan značaj imaju subjektivne okolnosti vezane za ličnost maloljetnika, d) ova kazna se ne izriče u kratkom trajanju i ne može biti kraća od jedne niti duža od deset godina, a izriče se na pune godine ili na pola godine, e) za krivična djela

47 Bujanović, op.cit, 54. i 55.

48 KZ član 83.

49 Ibid, član 82.

50 Petrović, Jovašević, op.cit., 361.

u sticaju sud izriče jednu kaznu maloljetničkog zatvora po posebnim pravilima na osnovu sveukupne ocjene učinjenih krivičnih djela, g) ova kazna ne povlači pravne posljedice osude, f) i maloljetnik zatvor izvršava u kazneno- popravnom domu za maloljetnike.⁵¹

Pored nabrojanih krivičnopravnih sankcija, maloljetnicima se mogu izreći i mjere sigurnosti, s ciljem otklanjanja stanja ili uvjeta koji mogu dovesti do toga da učinio ubuduće učini krivična djela. Maloljetnicima se mogu izreći sljedeće mjere sigurnosti: a) obavezno psihijatrijsko lijeчењe, b) obavezno liječeњe od ovisnosti i c) oduzimanje predmeta.⁵²

Dakle, bitno je još jednom istaći da su krivično uređenje položaja i krivične odgovornosti maloljetnih prestupnika u krivičnom zakonodavstvu BiH koncipirani na nekoliko bitnih načela i to: načelu zakonitosti, načelu legitimnosti krivične prinude, načelu krivice i načelu oportuniteta. Međutim, ono što je najznačajnije je činjenica da svrha suđenja maloljetniku ne predstavlja isključivo traženje odgovora na određena pitanja (da li je izvršeno krivično djelo, ko ga je izvršio, te da li se na izvršioca mogu primjeniti krivično pravne sankcije), nego se vođenje krivičnopravnog postupka prema maloljetniku ogleda prije svega u traženju najpogodnijih mjera za njegovu pozitivnu socijalnu integraciju.

3.2. KRIVIČNI POSTUPAK PREMA MALOLJETNIM PRESTUPNICIMA U BIH

Kada je u pitanju procesni segment krivičnopravnog statusa maloljetnika, treba istaći da je isti propisan zakonima o krivičnom postupku i da se u mnogome razlikuje od redovnog krivičnog postupka protiv punoljetnih učinilaca, te se kao takav ubraja u posebne krivične postupke. Polazne osnove za primjenu specifičnih odredbi materijalnog, ali i procesnog krivičnog zakonodastva o maloljetnicima vežu se uz uzrast maloljetnika i to kako u vrijeme izvršenja krivičnog djela, tako i u vrijeme pokretanja i vođenja krivičnog postupka, odnosno izvršenja krivičnopravne sankcije. Tačnije, krivični postupak prema maloljetnicima predstavlja poseban skup procesnih pravila, kojima je primarni cilj zaštita prava maloljetnika, odstranjivanje negativnih posljedica vođenja krivičnog postupka, te ostvarivanje ciljeva pomoći i resocijalizacije.⁵³ U postupku prema maloljetnicima prednost imaju mjere pomoći, preodgoja i socijalne integracije maloljetnika, te se posebno insistira na odvojenosti maloljetnika od punoljetnih izvršilaca krivičnih djela pri vođenju krivičnog postupka, ali i pri izvršavanju institucionalnih mjera, kako bi se sprječili negativni uticaji punoljetnih delinkvenata.⁵⁴

---

51 Ibid, 367, 368.

52 KZ BiH, član 102.

53 Naučna monografija, op.cit. str. 87.

54 H. Sijerčić- Čolić, „Krivičnoprocesno pravo, knjiga II“, Pravni fakultet Univerziteta u

Položaj maloljetnika koji su u sukobu sa zakonom u okviru krivičnog postupka u našoj zemlji je dijelom određen i međunarodnim standardima o zaštiti prava djeteta i maloljetnika, u kojima je načelo „*najboljeg interesa djeteta*“ prihvaćeno kao temeljno načelo u okviru maloljetničkog pravosuđa.⁵⁵ Osim navedenog, u okviru Zakona o krivičnom postupku BiH postoje specifična pravila, koja trebaju osigurati takvu proceduru u kojoj bi se zaštitila prava maloljetnika kao procesnog subjekta, odstranile negativne posljedice vođenja postupka na ličnost maloljetne osobe i ostvarili ciljevi pomoći i odgoja odnosno preodgoja maloljetnika.⁵⁶

Najznačajnije specifičnosti ovog postupka, u odnosu na redovni krivični postupak se ogledaju u sljedećem:

Vodenje postupka prema maloljetniku ne predstavlja isključivo traženje odgovora na pitanje da li je izvršeno krivično djelo, ko ga je izvršio i da li se na izvršioca mogu primjeniti krivičnopravne sankcije. Svrha se ogleda u traženju najpogodnijih mjera za pozitivnu socijalnu integraciju maloljetnika. Posebno se utvrđuju godine života, okolnosti potrebne za ocjenu njegove duševne razvijenosti, proučavaju se sredina i prilike u kojim maloljetnik živi, kao i druge okolnosti, koje utiču na njegovu ličnost.⁵⁷

Postupak vodi sudija za maloljetnike, dok vijeće u sastavu od trojice sudija odlučuje o žalbama. Sudije koje učestvuju u ovom postupku moraju imati iskustva u radu sa maloljetnicima, kao i druge stručne kvalifikacije, neophodne za učestvovanje u postupku prema maloljetnicima.⁵⁸

Organi koji učestvuju u postupku prema maloljetniku, kao i drugi organi i ustanove koji učestvuju u toku postupka, dužni su najhitnije postupiti, kako bi se postupak što prije završio.⁵⁹

Pravo na odbranu uz pomoć branioca je postavljeno bez ograničenja (u vezi sa svim krivičnim djelima, kao i prekršajima i to u svim fazama postupka).⁶⁰

Postupak prema maloljetniku se odvija uz isključenje javnosti. Ne smije se objaviti tok krivičnog postupka prema maloljetniku, niti odluka donesena u tom postupku, odnosno pravosnažna presuda se smije objaviti, ali bez navođenja ličnih podataka maloljetnika.

Zakonski osnovi za određivanje pritvora i njegovo trajanje su postavljeni Sarajevu, Sarajevo, 2008., 180.

55 U BiH su na snazi Konvencija o pravima djeteta (1989), Standardna minimalna pravila UN za prevenciju maloljetničke delinkvencije ili „Smjernice iz Rijada“ (1990), Evropska konvencija o ostvarivanju prava djeteta (1996), preporuke Vijeća Evrope o maloljetničkoj delinkvenciji (1987., 1988).

56 H. Sijerčić Čolić, op.cit., 181.

57 Ibid, str. 183.

58 H. Sijerčić- Čolić, M. Hadžiomeragić, M. Jurčević, D. Kaurinović, M. Simović, „Komentari zakona o krivičnom/ kaznenom postupku u BiH“, 2005, 872-873.

59 ZKP BiH, član 350.

60 ZKP BiH, član 343.

restirktivnije nego kada su u pitanju punoljetni počiniovi. Maloljetnik se u toku trajanja pripremnog postupka u izuzetnim slučajevima može pritvoriti kada postoji opasnost od bjekstva i opasnost od ponovnog izvršenja krivičnog djela.⁶¹ Mjera pritvora se određuje od strane sudije za maloljetnike i pritvor može trajati najduže mjesec dana, uz obaveznu provjeru neophodnosti trajanje mjere svakih 15 dana, koju ispunjava vijeće za maloljetnike. Vijeće može u izuzetnim slučajevima ovu mjeru produžiti za još dva mjeseca. Nakon završetka pripremnog postupka pritvor može trajati još najduže šest mjeseci.⁶²

Zakoni o krivičnom postupku predviđaju posebne mjere zaštite i pomoći maloljetniku, ako sredina u kojoj živi na njega ima negativan uticaj i ako je potrebno odvojiti ga od te sredine. Ove mjere određuje sudija za maloljetnike.

Postupak prema maloljetniku pokreće se na zahtjev tužioca, kada su za to ispunjeni potrebni uslovi. Međutim tužilac ima obavezu da cjeni cjelishodnost pokretanja i vođenja postupka prema maloljetniku i prije toga je dužan da ramotri mogućnost i opravdanost izricanja odgojnih preporuka.⁶³

Posebno je naglašena uloga roditelja, kao i organa starateljstva koji imaju pravo da se upoznaju sa cijelim tokom postupka.⁶⁴ Roditelji, staratelj, usvojilac, socijalni radnik, vjerski isповједник i branilac oslobođeni su dužnosti svjedočenja o okolnostima potrebnim za ocjenjivanje duševne razvijenosti maloljetnika, odnosno isti imaju mogućnost izbora hoće li svjedočiti o onome što se odnosi na bolje upoznavanje ličnosti maloljetnika i sredine u kojoj živi.

Da bi se specifične zakonske odredbe mogle primjeniti neophodno je da je osoba u vrijeme počinjenja krivičnog djela bila maloljetna i da u vrijeme suđenja nije navršila dvadeset i jednu godinu života. Bitno je napomenuti da se odgovarajuće odredbe postupka prema maloljetnicima primjenjuju i u postupku prema mlađoj punoljetnoj osobi. Ako je maloljetnik učestvovao u izvršenju krivičnog djela zajedno sa punoljetnim osobama, postupak prema njemu se razdvaja i provodi prema pravilima specifičnog postupka. Suprotna situacija je moguća samo ako je to neophodno za svestrano razjašnjenje stvari, što znači da spajanje postupka treba biti izuzetak samo kada postoje naročito opravdani razlozi za to.

3.2.1. TOK KRIVIČNOG POSTUPKA PREMA MALOLJETNIKU

Sam tok krivičnog postupka prema maloljetniku za kojeg se sumnja da je učinio krivično djelo odvija se kroz nekoliko faza. U postupku prema maloljetnicima istraga i postupak optuživanja zamjenjeni su takozvanim *pripremnim postupkom*

---

61 Ibid, član 358.

62 H. Sijerčić Čolić, op.cit, 185.

63 Ova obaveza se odnosi i na sudije za maloljetnike .

64 ZKP BiH, član 347.

i to se ujedno smatra prvom fazom krivičnog postupka prema maloljetnicima. Nakon pripremnog postupka slijedi *postupak pred sudijom za maloljetnike*, koji predstavlja neki vid glavnog pretresa. Ova faza odvija se kako u okviru ročišta, tako i na glavnem pretresu. Posljednja faza je *postupak po pravnim lijekovima*.⁶⁵

Prva faza odnosno pripremni postupak odnosi se na aktivnosti ovlaštenih službenih osoba na otkrivanju, istraživanju i dokazivanju krivičnog djela, ali i prikupljanju činjenica koje su u vezi sa ličnošću i socijalnim prilikama maloljetnika, o čemu se dostavljaju izvještaji nadležnom tužilaštvu. Na temelju takvog izvještaja tužilac donosi odluku da li će podnijeti zahtjev za pokretanje pripremnog postupka, koji predstavlja naredni stadij postupka. Svrha ovog postupka nije samo prikupljanje dokaza i podataka o krivičnom djelu, nego i poduzimanje mjera zaštite maloljetnika i njegovog nadziranja. Tužilac neće podnijeti zahtjev ukoliko procjeni da postupanje maloljetnika nema obilježja krivičnog djela ili kada utvrdi da predmetno postupanje ima obilježja krivičnog djela, ali da ga je počinila osoba koja u vrijeme učinjenja tog djela nije navršila četrnaest godina.⁶⁶ U slučajevima kada postoje dokazi da je maloljetnik učinio krivično djelo tužilac ne mora podnijeti zahtjev za pokretanje pripremnog postupka. Kada su u pitanju krivična djela za koja je propisana kazna zatvora do tri godine ili novčana kazna, tužilac može odlučiti da ne zahtjeva pokretanje krivičnog postupka, ako smatra da s obzirom na prirodu krivičnog djela i okolnosti pod kojima je isto učinjeno, raniji život maloljetnika i njegova lična svojstva pokretanje krivičnog postupka ne bi bilo cijelishodno (*načelo oportuniteta*). Ako tužilac ipak podnese zahtjev za pokretanje pripremnog postupka i sudija za maloljetnike prihvati taj zahtjev, to označava početak pripremnog postupka, koji predstavlja svojevrstan ekvivalent istraži i postupku optuženja iz redovnog krivičnog postupka.

Pripremni postupak provodi sudija za maloljetnike i njegova svrha nije samo da se prikupe dokazi o krivičnom djelu, već je sudija za maloljetnike dužan prikupiti sve činjenice i dokaze u vezi sa ličnošću maloljetnika. Kada je riječ o radnjama prikupljanja dokaza o krivičnom djelu sudija za maloljetnike nije striktno vezan procesnim pravilima za preduzimanje ovih radnji iz redovnog krivičnog postupka, već sam odlučuje o načinu izvođenja pojedinih radnji. Po okončanju pripremnog postupka sudija za maloljetnike spise dostavlja tužiocu, koji može zahtjevati da se pripremni postupak dopuni, može podnijeti prijedlog za obustavu postupka ili obrazloženi prijedlog za izricanje odgojne mjere ili kazne.

Obrazloženi prijedlog za izricanje odgojne mjere ili kazne predstavlja akt optuženja maloljetnika, nakon kojeg se zakazuje ročište odnosno glavni pretres čime započinje prvostepeni postupak pred sudijom za maloljetnike.

---

65 H. Sijerčić- Čolić, op.cit., 189.

66 U slučaju kada je dijete ostvarilo obilježja krivičnog djela tužilac će policijski izvještaj ili prijavu o krivičnom djelu odbaciti i predmet ustupiti organu socijalne zaštite, koji u tom slučaju promjenjuje procedure i mjere iz svoje nadležnosti.

Prvostepeni postupak se odvija pred sudijom za maloljetnike, koji nakon zaprimanja obrazloženog prijedloga zakazuje ročište ili glavni pretres, što ovisi od okolnosti samog slučaja, s tim što je potrebno naglasiti da se kazna maloljetničkog zatvora i zavodske mjere izriču samo poslije održanog glavnog pretresa.⁶⁷ Pojednostavljeni i sumarni postupak prema maloljetnicima se odvija u okviru ročišta i glavne specifičnosti istog su: tajnost i ograničena neposrednost u izvođenju dokaza. Nasuprot tome, glavne specifičnosti glavnog pretresa su: tajnost, neposrednost u izvođenju dokaza i kontradiktornost. Na ročištu obavezno prisustvuju tužilac, maloljetnik, branilac, roditelj, odnosno staratelj, o istom će biti obavješten i organ starateljstva, kojem je ostavljena mogućnost da prisustvuje ročištu. Kada je u pitanju glavni pretres, pored osoba čije je prisustvo obavezno, odnosno tužioca, maloljetnika, branioca, o istom će biti obavješteni i roditelj ili staratelj, kao i organ stareteljstva, čiji nedolazak ne sprječava održavanje glavnog pretresa. Na osnovu održane ove faze postupka sudija za maloljetnike nije vezan za prijedlog tužioca pri odlučivanju hoće li prema maloljetniku izreći kaznu ili će primjeniti odgojnju mjeru, ali ako je tužilac odustao od prijedloga sudija ne može izreći kaznu nego samo odgojnju mjeru. S tim u vezi, sudija za maloljetnike može donijeti rješenje kojim se postupak obustavlja, rješenje kojim se izriče odgojna mjera i presudu kojom se maloljetniku izriče kazna maloljetničkog zatvora.⁶⁸ Sudija za maloljetnike je dužan pratiti izvršenje odgojne mjere.

Posljedni stadij postupka prema maloljetnicima je postupak po pravnim lijekovima, koji su jednaki onima koji se susreću i u redovnom postupku, s tim da se u postupku prema maloljetnicima i u ovom stadiju prepoznaju određene specifičnosti, kao što stu kraći rokovi za ulaganje žalbe, koji iznose osam dana od dana prijema presude, odnosno rješenja. Dakle, u okviru postupka prema maloljetnicima postoji žalba na presudu i žalba na rješenje, te ponavljanje krivičnog postupka. Osobe koje imaju pravo na pravni lijek mogu ga izjaviti i protiv volje maloljetnika.

U krivičnom postupku prema maloljetnicima, centar za socijalni rad ima posebnu ulogu. Zakonima o krivičnom postupku je propisano da centri za socijalni rad imaju pravo da budu obavješteni o pokretanju postupka, da se upoznaju sa tokom postupka, uz mogućnost davanja prijedloga i ukazivanja na činjenice koje su od značaja za donošenje pravilne odluke, da budu obavješteni o nepokretanju ili obustavljanju postupka, da prisustvuju odlučivanju na glavnom pretresu. Međutim, najvažnija obaveza centra za socijalni rad je prikupljanje podataka o ličnosti maloljetnika, porodičnim i ukupnim socijalnim prilikama, odnosno izrada socijalne anamneze. Osim ove, obaveze centra za socijalni rad u toku krivičnog postupka su da na zahtjev tužioca dostavi mišljenje o cjelishodnosti pokretanja postupka, da izvršava nadzor u toku pripremnog postupka, da u toku izvršenja

---

67 Član 363. ZKP BiH.

68 Ibid, član 368.

sudske mjere daje podatke o izvršenju, da predlaže izmjene ili obustavljanje sudske mjere, da u slučaju potrebe ispitivanja ličnih svojstava maloljetnika sporazumno učestvuje u upućivanju maloljetnika u prihvatište ili ustanovu za vaspitanje, najduže do trideset dana.⁶⁹

3.3. KARAKTERISTIKE POSTUPKA IZVRŠENJA KRIVIČNIH SANKCIJA IZREČENIH MALOLJETNICIMA

Kako bi se problem maloljetničke delinkvencije sveobuhvatno sagledao i analizirao, potrebno je na ovom mjestu osvrnuti se i na postupak izvršenja krivičnih sankcija izrečenih maloljetnim počinocima krivičnih djela. Ranije je već pominjano da se prema mlađim maloljetnicima mogu primjeniti jedino vaspitne mjere, dok se prema starijim maloljetnicima osim toga može primjeniti i kazna maloljetničkog zatvora. Svrha krivičnih sankcija prema maloljetnicima jeste da se pružanjem zaštite, brige i pomoći utiče na razvoj i jačanje lične odgovornosti maloljetnika, omogući odgoj i pravilan razvoj, te ponovno uključivanje u društvenu zajednicu. Maloljetnici su u postupku izvršenja sankcija potpuno ravnopravni među sobom, dok su u potpunosti odvojeni od punoljetnih osuđenika. Svrha sankcija prema maloljetnicima je u prvom redu pružanje pomoći i zaštite, vršenjem nadzora nad njima, njihovih stručnim osposobljavanjem i razvijanjem njihove lične odgovornosti, kako bi se na taj način osiguralo njihovo vaspitanje, prevaspitanje i pravilan razvoj.⁷⁰

Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera⁷¹ reguliše pitanje smještaja maloljetnika lišenih slobode, na način da određuje da se maloljetnici smještaju u posebno odjeljenje u zavodu ili u posebni zavod u entitetu u kome zatvorena osoba ima prebivalište, odnosno boravište, u kome punoljetne osobe mogu ostati do navršene 23 godine života, a ako do tada ne budu izdržale kaznu uputit će se u zavod u kome punoljetni zatvorenici izdržavaju kaznu zatvora.⁷²

Prilikom izvršenja izrečenih mjera maloljetniku se mora obezbjediti tretman koji će odgovarati njegovom uzrastu i ličnim svojstvima, prilikom čega se ovlaštena službena lica moraju pridržavati pedagoških, andragoških i priholoških principa. Prema maloljetnicima se u toku tretmana postupa primjerenou njihovom uzrastu, stepenu duševnog razvoja, sposobnostima, sklonostima, stepenu obrazovanja,

69 Naučna monografina, op.cit., str. 86-92.

70 B. Petrović, D. Jovašević, „*Izvršno krivično pravo*“, Sarajevo 2006., Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, 197.

71 „Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera“ (Službeni glasnik BiH“ broj 22/16).

72 Ibid, član 190. stav 1.

radnim navikama i sl.

U BiH generalno egzistira problem nepostojanja adekvatnih smještajnih kapaciteta u koje se maloljetni počiniovi krivičnih djela upućuju na izdržavanje kazne, dok su brojna istraživanja pokazala da postojeće kazneno- popravne institucije za smještaj maloljetnika ne ostvaruju svrhu tretmana, što prema mišljenju relevantnih stručnjaka predstavlja i jedan od glavnih uzročnika porasta stope maloljetničkog kriminaliteta. Ustanove u koje mogu biti smješteni maloljetni počiniovi krivičnih djela u BiH su:

Ustanove za izvršenje kazne maloljetničkog zatvora: Maloljetnički zatvor Istočno Sarajevo, Odjeljenje maloljetničkog zatvora pri Kazneno- popravnom zavodu Zenica;

Ustanove za izvršenje zavodske mjere upućivanja u odgojno popravni dom: Odjeljenje vaspitno- popravnog doma pri Kazneno- popravnom zavodu Banja Luka, odgojno popravni dom pri Kazneno- popravnom zavodu Tuzla,

Ustanove za izvršenje odgojne mjere upućivanja u Odgojni centar: disciplinski centar za maloljetnike Sarajevo, Odgojni centar Tuzlanskog kantona;

Ustanove za izvršenje mjere pritvora: pritvorska jedinica Kazneno- popravnog zavoda Sarajevo, Odjeljenje pritvora pri Kazneno- popravnom zavodu Banja Luka, pritvorske jedinice u ostalim kazneno- popravnim zavodima na području BiH (Tuzla, Zenica, Busovača, Orašje, Mostar, Doboј, Bihać, Istočno Sarajevo, Bijeljina)

Na osnovu provedene analize stanja u pomenutim ustanovama, izvršene od strane Ureda Ombudsmana za ljudska prava u 2016. godini, utvrđeno je da je od suštinske važnosti izvršiti stručno usavršavanje kadrova uključenih u tretman maloljetnika, organizovati razmjenu iskustava i dobrih praksi stručnog osoblja, kako bi se na taj način dao doprinos poboljšanju tretmana i ujednačavanju prava maloljetnika.

Osim navedenog, potrebno je raditi na konceptualnim promjenama u vezi sa postojećom politikom „*mogućnosti uslovnog otpusta*“ kada se na osnovu postignutog uspjeha u odgoju može opravdano očekivati da maloljetnik ubuduće neće činiti krivična djela i da će se u sredini u kojoj živi dobro ponašati. U tom smislu, potrebno je i intenzivirati razvijanje programa postpenalne zaštite maloljetnika, osiguranje što kvalitetnijeg obrazovanja za vrijeme trajanja odgojnih mjera i mjere maloljetničkog zatvora. U navedenom izvještaju Ureda Ombudsmana za ljudska prava u BiH data je preporuka Visokom sudskom i tužilačkom vijeću da se uspostave adekvatni mehanizmi trajnog praćenja rada sudija i tužilaca u cilju potpunog poštivanja obaveza koje su propisane zakonima o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, posebno kada su u pitanju njihove obaveze nadzora nad izvršenjem izrečenih sankcija, obilaskom ustanova, kao i da se poduzmu mjere u pogledu edukacije i stučnog usavršavanja sudija i tužilaca iz oblasti dječijih prava, prestupništva mladih i njihove krivičnopravne

zaštite, kao i zagovaranje što češćeg izricanja alternativnih mjera.⁷³

Važno je napomenuti da su zakoni o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u relevantnim odredbama detaljno propisali način izvršenja krivičnih sankcija prema maloljetnicima, gdje je poseban naglasak stavljen na individualni pristup maloljetnicima, omogućavanje uslova za sticanje adekvatnog stepena obrazovanja i radnog osposobljavanja, kao i posebna briga o njihovom zdravlju.

4. SPECIFIČNOSTI ZAKONA O ZAŠTITI I POSTUPANJU SA DJECOM I MALOLJETNICIMA U KRIVIČNOM POSTUPKU

Važno je istaći da su u prethodnom periodu napravljeni veliki napori u pravcu donošenja jedinstvenog zakona na nivou BiH, kojim bi se regulisali postupci koji se vode pred pravosudnim institucijama na državnom nivou, prema djeci i maloljetnicima u sukobu sa zakonom, međutim smetnju predstavljaju problemi praktične prirode, ali i nedostatak političke volje. Značajan korak naprijed napravljen je na entitetskom nivou kada je Republika Srpska tokom januara 2010. godine usvojila Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. Navedeni zakon je također usvojen i na nivou Brčko distrikta BiH u novembru 2011. godine, dok je Parlament FBiH pomenuti zakon usvojio u januaru 2014. godine.

Primjenom relevantnih međunarodnih dokumenata i usvojenih standarda, kao i slijedeći primjer dobre prakse zemalja u okruženju, izrađeni su pomenuti zakoni, koji su prema analizi relevantnih stručnjaka u tom polju dobro urađeni i koncipirani, obzirom da se po prvi put u jedinstvenom zakonskom tekstu objedinjuje materijalni, procesni i izvršni aspekt maloljetničkog pravosuđa, te se polazi od jednog od osnovnih principa, a to je da se u reakciji na maloljetničko prestupništvo treba kretati od lakših mjera prema težim.⁷⁴ Osnovna svrha novih zakonskih rješenja je da maloljetni počinilac krivičnog djela shvati značaj svojih postupaka i uzrokovanih posljedica, da prihvati odgovornost za iste, te da se nakon prevaspitanja vrati u društvo kao koristan član.

Karakteristično je da je ovim zakonima uveden jedan potpuno novi institut, a to je „policjsko upozorenje“, definisane su nove nadležnosti organa starateljstva, policije, tužilaštva, sudova, kao i nadležnih ministarstava. Organi starateljstva dobivaju širok dijapazon nadležnosti, pojavljuju se kao organi posredovanja,

⁷³ „Analiza stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u BiH“, op.cit., 59-62.

⁷⁴ „Mogući problemi u primjeni novog Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u Krivičnom postupku u FBiH“, Sarajevo, 2013., Federalno Tužilaštvo FBiH, federalna tužiteljica Jasna Pećanac, str. 7., ksud-sarajevo.pravosudje.ba/vstv/faces/vijesti.jsp?id=43569&vijesti_jezik=B, (03.07.2019.).

praćenja i izvršenja odgojnih preporuka.⁷⁵

Pored navedenog, modifikovani su već postojeći instituti, kao što su odgojne preporuke, načelo oportuniteta, te je uveden i niz drugih novina u pogledu maloljetničkog pravosuđa. Obzirom da u krivičnim postupcima koji se vode prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela tužilaštvo ima velike ovlasti, smatramo bitnim posebno osvrnuti se na nova ovlaštenja tužioca. Naime, tužilac mora biti osoba koja posjeduje izražene sklonosti za odgoj, potrebe i interes mladih i posebna znanja u tom pogledu. Ovlašten je za vođenje pripremnog postupka, za preusmjeravanje od redovnog postupka. Karakteristično je i da zakon nameće obavezu uspostavljanja posebnih odjeljenja za maloljetnike pri tužilaštвима,⁷⁶ te je pored toga propisano da tužilaštva moraju imati stručne savjetnike, kao što su socijalni pedagozi, defektolozi, socijalni radnici, pedagozi i psiholozi. Novim zakonima tužiocima su data i šira ovlaštenja u pogledu primjene načela oportuniteta, te im je propisana obaveza da pored sudije za maloljetnike vrše neposredan nadzor i kontrolu izvršenja odgojnih mjera.⁷⁷

Zakonima o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku posebno poglavlje je posvećeno krivičnim djelima na štetu djece i maloljetnika, gdje je propisano da sudija za maloljetnike, odnosno vijeće kojim predsjedava sudija za maloljetnike ili sudija koji ima posebna znanja iz oblasti prava djeteta sudi i punoljetnim učiniocima krivičnih djela propisanih krivičnim zakonima, kada se u krivičnom postupku kao oštećeni pojavljuje dijete i maloljetna osoba. U zakonskom tekstu nabrojana su sva krivična djela za koja se smatra da mogu biti učinjena na štetu djece i maloljetnika.⁷⁸ Predviđeno je da se u krivičnim postupcima protiv učinilaca krivičnih djela na štetu djece i maloljetnika posebno obazrivo postupa prema oštećenom, imajući u vidu njegov uzrast, osobine njegove ličnosti, obrazovanje i prilike u kojima živi, kako bi se izbjegle moguće štetne posljedice na njegov budući život, odgoj i razvoj.

Kako je već istaknuto, novim zakonima uveden je i potpuno novi institut „policjsko upozorenje“ i na taj način su propisane nove nadležnosti organa starateljstva, policije, tužilaštva i suda, kao i nadležnih ministarstava. Policijsko upozorenje predstavlja mjeru izbjegavanja krivičnog postupka, koju može izreći ovlaštena službena osoba, a kojom se maloljetnom učiniocu krivičnog djela upućuje socijalno-etički prijekor i ukazuje na pravnu i društvenu nedopustivost i štetnost njegovog ponašanja, kao i posljedica koje takvo ponašanje može

---

⁷⁵ „Analiza položaja tužioca u kontekstu novog Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u Krivičnom postupku FBiH“, Federalno Tužilaštvo FBiH, Sarajevo, 2010. , glavni federalni tužilac Zdravko Knežević, strana 4. i 5., www.pravosudje.ba/vstv/faces/vijesti.jsp?id=15323 (28.05.2020.)

⁷⁶ Član 19. ZZPDMKP.

⁷⁷ Ibid., član 120.

⁷⁸ Član 185. ZZPDMKP FBiH.

izazvati. Cilj mjere policijsko upozorenje je da se prema maloljetnom učiniocu ne pokreće krivični postupak, te da se utiče da maloljetnik u buduće ne čini krivična djela.⁷⁹ Uslov za izricanje ove mjere je: a) da je maloljetnik učinio krivično djelo za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine⁸⁰, b) da maloljetniku ranije nije izricano policijsko upozorenje, primjenjena odgojna preporuka ili izrečena krivična sankcija, c) ukoliko je to srazmjerne okolnostima i težini učinjenog djela, d) slobodno i dobrovoljno priznanje krivičnog djela od strane maloljetnika, e) postojanje dovoljno dokaza da je od strane maloljetnika učinjeno krivično djelo, f) ukoliko je izricanje ove mjere prethodno odobrio nadležni tužilac. Dakle, svi ovi uslovi moraju biti kumulativno ispunjeni da bi se prema maloljetniku primjenila ova alternativna mjera. Može se zaključiti da je od svih raspoloživih instrumenata krivičnopravnog reagovanja na maloljetničko prestupništvo policijsko upozorenje najblaži instrument i primjenjuje se u slučajevima gdje se može očekivati da će se primjenom ovako blage mjere prema primarnom delinkventu, koji je učinio lakše krivično djelo postići svrha kažnjavanja.⁸¹

Međutim, bez obzira na sve benefite koje sa sobom nosi ova mjera, ipak njenim izricanjem maloljetnik se odriče prava na suđenje, kao jednog od osnovnih procesnih prava, zbog čega bi na odgovarajući način trebao biti upoznat sa suštinom i posljedicama koje priznavanje krivičnog djela i prihvatanje ove mjere sa sobom nosi. Policijsko upozorenje se izriče u okviru ranije opisanih radnji koje prethode pripremnom postupku (tzv. *predpripremni postupak*), odnosno neposredno nakon ispitivanja maloljetnika, a prije donošenja naredbe o pokretanju pripremnog postupka. Ovlaštena službena osoba koja ispituje maloljetnika može u roku od 24 sata nakon ispitivanja i prikupljanja dovoljno dokaza, uz službeni izvještaj tužiocu dostaviti i obrazloženi prijedlog da se maloljetnik za konkretni slučaj samo upozori. Nakon razmatranja ovog prijedloga i utvrđivanja da su ispunjeni svi zakonom propisani uslovi, tužilac može dati traženo odobrenje i predmet dostaviti ovlaštenoj službenoj osobi da maloljetniku izrekne policijsko upozorenje. Policijsko upozorenje se izriče najkasnije u roku od tri dana od dana dostavljanja odobrenja i tom prilikom ovlaštena službena osoba je obavezna maloljetniku ukazati na pravnu i društvenu nedopustivost, te štetnost njegovog ponašanja, posljedica koje takvo ponašanje može imati, kao i na mogućnost vođenja krivičnog postupka i izricanja krivične sankcije u slučaju ponovnog izvršenja krivičnog djela.⁸²

79 Član 23.stav 4, u vezi sa članom 25. ZZPDMKP FBiH, član 22. stav 4., u vezi sa članom 25. ZZPDMKP RS, član 22. stav 4., u vezi sa članom 25. ZPPDMKP BDBiH.

80 Prema članu 22. ZZPDMKP BD BiH jedna godina

81 Lj. Radulović, op.cit., 80.

82 Član 88.stav 4-6. ZPPDMKP FBiH, Član 88.stav 4-6. ZPPDMKP RS, Član 88.stav 4-6. ZPPDMKP BDBIH.

Osim navedenog, novi zakon uvodi i novine u pogledu odgojnih preporuka, odnosno predviđa mogućnost da se iste izreknu za krivična djela za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina u FBiH i RS, odnosno tri godine u BD, ali i za djela za koja je propisana kazna zatvora preko pet, odnosno tri godine, ako je takvo postupanju u skladu sa principom srazmjernosti. Ujedno, nema više ograničenja da pojedine odgojne preporuke može izreći samo tužilac, a pojedine sudija za maloljetnike, već svih šest odgojnih preporuka i to jednu ili više njih kumulativno mogu izreći i sudija i tužilac.⁸³ Tužilaštvo i Sud su nadležni sa vođenje evidencija je o izrečenim odgojnim preporukama koje nemaju karakter evidencije o osuđivanosti.⁸⁴

Imajući u vidu sve naprijed navedeno može se zaključiti da nova rješenja data u zakonima o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku predstavljaju strateški zaokret u oblasti maloljetničkog prestupništva. Međutim, ono što je neophodno da se na entitetskim nivoima i nivou Brčko Distrikta BiH uspostave adekvatni provedbeni mehanizmi, te da se obezbjede neophodna finansijska sredstva za dosljedno provođenje pomenutih zakonskih rješenja. Osim toga, pravilna primjena zakona u praksi zahtjeva i pravovremeno reagovanje i stručno ospozobljavanje svih nadležnih institucija u smislu edukovanja, potpunog reorganizovanja i proširenja postojećih kadrovskih potencijala.

5. MALOLJETNIČKI KRIMINALITET U BIH U PERIODU 2015.-2019. GODINE

Kako bi se problem maloljetničkog kriminaliteta što sveobuhvatnije sagledao, potrebno je osvrnuti se i na strukturu ove pojave, kao i odluka donesenih u krivičnim postupcima koji se vode prema maloljetnicima. S tim u vezi analizirani su podaci o prijavljenim, otpuženim i osuđenim maloljetnim počiniocima krivičnih djela na području BiH u periodu od 2015. godine do 2019. godine, dobijeni od strane Agencije za statistiku BiH. Ohrabrujuća je činjenica da je na osnovu analize dostupnih podataka, u posmatranom periodu, primjetan trend znatnog opadanja stope maloljetničkog kriminaliteta. Mogući uzrok ove pojave potrebno je tražiti i u novim zakonskim rješenjima, koja usvajaju najsavremenije međunarodne trendove iz ove oblasti, te primjenom humanijeg i blažeg pristupa prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela dovode do preventivnog djelovanja samih propisa, te do ispunjavanja svrhe generalne prevencije maloljetničkog kriminaliteta.

---

83 „Mogući problemi u primjeni novog Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u Krivičnom postupku u FBiH“, op.cit., 13., 14.

84 Član 28. ZZPDMKP FBiH.

Tabela broj 1.

STRUKTURA MALOLJETNIH POČINILACA KRIVIČNIH DJELA U BIH			
Godina	Prijavljeni maloljetni počinioci krivičnih djela	Optuženi maloljetni počinioci krivičnih djela	Osuđeni maloljetni počinioci krivičnih djela
2015.	713	325	181
2016.	630	139	132
2017.	572	123	96
2018.	535	118	95
2019.	489	126	116

U gornjoj tabeli dat je prikaz ukupnog broja optuženih i osuđenih maloljetnih počinilaca krivičnih djela u odnosu na ukupan broj prijavljenih. Na osnovu tih podataka može se uočiti da nadležni organi krivičnog gonjenja u pogledu više od polovine prijavljenih maloljetnih počinilaca krivičnih djela donose odluke o nepokretanju krivičnog postupka, te da se veoma malom broju izrekne određena vrsta sankcije. Osim navedenog, primjetan je i trend smanjenja broja prijavljenih maloljetnih počinilaca krivičnih djela od 2015. godine na ovamo.

Tabela broj 2.

IZREČENE SANKCIJE					
Godina	Osuđeni	Maloljetnički zatvor	Vaspitne mjere		
			Mjere upozorenja usmjeravanja	Mjere pojačanog nadzora	Zavodske mjere
2015.	181	2	54	114	11
2016.	132	2	21	99	10
2017.	96	2	19	71	4
2018.	95	1	25	57	12
2019.	116	7	28	64	17

U okviru druge tabele predočeni su podaci o izrečenim krivičnim sankcijama prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela, gdje je uočeno da od ukupnog broja izrečenih sankcija značajnu prevagu imaju vaspitne mjere u odnosu na kaznu maloljetničkog zatvora, što smatramo pohvalnim. Naime, evidentno je da se organi krivičnog gonjenja prema maloljetnicima češće opredjeljuju za manje represivne mjere, te da je maloljetnički zatvor izuzetak samo u slučajevima kada ne postoji mogućnost za izricanje neke od alternativnih mjera.

Na osnovu dobijenih statističkih podataka moguće je uočiti da je u oblasti maloljetničkog kriminaliteta veliki zaokret napravljen usvajanjem Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku na entitetskim nivoima i nivou Brčko Distrikta BiH. Međutim problem predstavlja što u ovoj oblasti na nivou BiH još uvijek ne postoji jedinstveni zakon, koji u potpunosti reguliše oblast maloljetničkog prestupništva, iako je u januaru 2005. godine sačinjen nacrt takvog zakona, koji je uskladen sa međunarodnim standardima.⁸⁵

Iako su nova zakonska rješenja prihvatile najsavremenije trendove u oblasti maloljetničkog kriminaliteta, stanovišta smo da je i dalje potrebno napraviti niz izmjena u cilju poboljšanja položaja maloljetnika koji su u sukobu sa zakonom, a prije svega da se na ovu pojavu preventivno djeluje.

6. ZAKLJUČAK

Devijantno ponašanje mladih, njegovi uzroci, pojavnii oblici, kao i politika postupanja prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela su vrlo značajan, aktuelan i kompleksan društveni problem. Cilj rada je bio prikazati da se na ovaj problem može adekvatno odgovoriti isključivo koordiniranim djelovanjem porodice, škole, centara za socijalni rad, policije i pravosudnih organa.

Analizirajući odredbe kojima je regulisan položaj maloljetnika unutar krivičnog pravosuđa u Bosni i Hercegovini došli smo do zaključka da je uspostavljen dobar normativni okvir, koji je inkorporirao najsavremenije međunarodne standarde u ovoj oblasti, ali da je i dalje potrebno napraviti nekoliko izmjena u cilju poboljšanja pološaja maloljetnika koji su u sukobu sa zakonom, a prije svega da se na ovu pojavu preventivno djeluje. S tim u vezi, kao glavni nedostatak u ovoj oblasti ističemo nepostojanje ujednačenog tretmana maloljetnih počinioca krivičnih djela na nivou BiH, zbog čega smatramo da je neophodno usvojiti jedinstveni zakon na državnom nivou o maloljetnim počiniocima krivičnih djela, po uzoru na entitetske zakone. Pored navedenog, smatramo da je neophodno omogućiti da se u postupku prema maloljetniku u svakoj fazi dozvoli primjena alternativnih mjera, usmjerenih na rehabilitaciju i reintegraciju maloljetnika.

---

85 Izrada nacrta Zakona finansijski je potpomognuta od Fonda otvoreno društvo BiH, a u njoj su učestvovali Jasmina Kosović, sudija Kantonalnog Suda u Sarajevu; dr. Hajrija Sijerčić- Čolić, vanredni profesor Pravnog fakulteta u Sarajevu i dr. Miodrag Simović, redovni profesor pravnog fakulteta u Banja Luci i sudija Ustavnog suda BiH.

Proučavajući relevantne domaće propise u oblasti maloljetničkog kriminaliteta, uočeno je da su zakonodavni organi u potpunosti zanemarili oblast prekršajnog zakonodavstva, koja također upućuje na primjenu krivičnih zakona i zakona o krivičnom postupku, a maloljetnike prepoznaje kao potencijalne počinioce prekršaja. Naime, važeći zakoni o prekršajima nisu usklađeni sa novim zakonskim rješenjima u oblasti maloljetničkog kriminaliteta, te u tom smislu smatramo kako je od izuzetne važnosti izvršiti izmjenu prekršajnog zakonodavstva, prevashodno u dijelu koji se odnosi na pokretanje prekršajnih postupaka prema maloljetnicima, imajući u vidu da bi se na taj način omogućila primjena instituta policijsko upozorenje, odnosno bilo bi moguće da se u opravdanim slučajevima izbjegne pokretanje i vođenje prekršajnog postupka.

Osim navedenog, uočene su i neke institucionalne manjkavosti, koje se između ostalog odnose na nedostatke kazneno-popravnih institucija, koje veoma često ne ostvaruju svrhu tretmana maloljetnika, kao i manjkavosti koje se odnose na zakonsku nedorečenost u pogledu osnivanja, finansiranja i nadzora stručnog rada pojedinih ustanova, te provođenja adekvatnih mjera institucionalnog tretmana mladih u sukobu sa zakonom, što bitno utiče na očekivanu efikasnost institucija i reflektuje različite pristupe. U tom pogledu smatramo da je potrebno izvršiti reorganizaciju institucija namjenjenih zbrinjavanju maloljetnih delinkvenata, u smislu njihove humanizacije i osavremenjivanja, te omogućiti eksterni nadzor i kontrolu izrečenih sankcija, kao i da je potrebno uvesti zakonsku obavezu permanentne i kontinuirane edukacije osoba koje rade sa maloljetnim počiniocima krivičnih djela.

Ono što je bila težnja prilikom pisanja ovog rada, a na osnovu analize normativnog i institucionalnog okvira koji se odnosi na problem maloljetničke delinkvencije jeste doprinijeti boljem razumijevanju uzroka i pojavnih oblika maloljetničkog kriminaliteta, te načina na koji nadležne institucije reaguju na iste. U tom pogledu primjećeno je da u Bosni i Hercegovini nadležne institucije provode veoma malo aktivnosti usmjerenih na prevenciju maloljetničke delinkvencije, zbog čega smatramo da je neophodno raditi na povećanju svijesti maloljetnika o kompleksnosti ove pojave, kroz angažovanje civilnog društva, kako u programima prevencije, tako i kod provođenja izrečenih mjera.

U konačnici, imamo li u vidu sve pojedinačne zaključke koji su dati u ovom radu, možemo konstatovati da u Bosni i Hercegovini postoji dobar normativni okvir kojim je regulisana pojava maloljetničkog kriminaliteta, međutim mišljenja smo da je neophodno izvršiti reformu institucionalnog tretmana maloljetnika u sukobu sa zakonom, raditi na primjeni novog konceptualnog okvira, te stvarati mogućnosti afirmisanja novih oblika i formi reagovanja na ovu društvenu pojavu, po uzoru na primjere dobre prakse drugih država.

LEGAL FRAMEWORK ON JUVENILE JUSTICE IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary

Criminal offences committed by juveniles are often referred to as juvenile delinquency. The term implies antisocial and illegal behaviour of a person that is still going through psychological development and it is often reflection of a biological, psychological or social disorder. That type of behaviour is dangerous and complex socio-pathological phenomenon. It has become a common stance that juvenile delinquency is caused by a lack of a proper social reaction at the signals that juvenile sent to its family, school, peers, etc. Juvenile delinquency in Bosnia and Herzegovina is recognised as one of the crucial social problems, where the trend of juvenile delinquents under the age of 14 and association in the organized groups, whose purpose is criminal activity, are highly emphasized. The number of severe criminal violations committed by juveniles is constantly growing, and the recidivism is more than obvious. Therefore, this paper intention was to provide a brief overview at the relevant regulations and institutional mechanisms in the field of juvenile delinquency.

Key words: juvenile, delinquency, criminal offence.